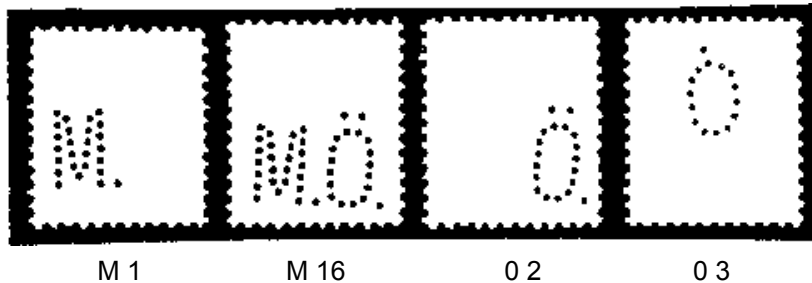

De perfins van Zwitserland IV

(D. Scheper; uit: Perfinpost nr. 30, sept. 1994)

Deze keer vraag ik uw aandacht voor de firmaperforaties M 1 (M.), M 16 (M. Ö), 0 2 (Ö) en 0 3.

Zie afbeelding 1.

afbeelding 1

In de catalogus van Hürlimann en Ganz wordt bij deze vier perfins als gebruiker vermeld: Machinefabriek Oerlikon, Zürich. Deze manier van vermelding wekt de indruk dat er sprake is van een in Zürich gevestigde met de naam 'Oerlikon'. Deze indruk is echter onvolledig.

De machinefabriek lag in de gemeente Oerlikon (= Örlikon). Vandaar de vorm van de perfins. De fabriek droeg de naam 'Machinefabriek Oerlikon'. Zie de afzender op afgebeelde brief.

Op 11 januari 1933 werd in Oerlikon een 'Volksabstimmung' gehouden. Bij dit referendum spraken de meeste inwoners zich uit voor samenvoeging met de gemeente Zürich. De wijziging werd van kracht op 1 januari 1934.

In het vervolg van dit artikel zullen de perfins van deze machinefabriek afzonderlijk worden besproken. Ook zal ik ingaan op het verband tussen de verschillende perfins en het gebruik van een vijfde firmaperforatie in de vorm van een variatie op de perfin 0 2.

De perfin M 1 (M.)

Gebruiker: Machinefabriek Oerlikon, Oerlikon.

De perfin M 1 is gebruikt van 1894 t/m 1905. Het betreft een enkelvoudige (hand)perforatie.

Zegels met deze perfin dragen het poststempel 'Oerlikon'.

De perfin M 16 (M.Ö)

Gebruiker: Machinefabriek Oerlikon, Oerlikon.

Perfin M 16 is gebruikt van 1894 t/m 1906. Het gaat ook hier om een enkelvoudige (hand)perforatie en zegels met poststempel 'Oerlikon'.

De perfin O 2 (Ö)

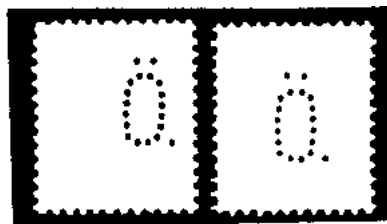
Gebruiker: Machinefabriek Oerlikon, Oerlikon + Zürich.

Perfin O 2 is gebruikt van 1904 t/m 1946. De zegels dragen de poststempels 'Oerlikon' en 'Zürich'.

Maar niet 'Zürich' aansluitend aan 'Oerlikon', zoals de wijziging van de gemeentegrenzen per 1-1-1934 zou doen vermoeden. Integendeel. De poststempels 'Oerlikon' en 'Zürich' komen vanaf 1910 naast elkaar voor.

Zou er dan jarenlang een deel van de post uit Oerlikon zijn afgestempeld in een postkantoor in Zürich? En zo ja, wordt dit vermoeden dan bevestigd door het gebruik van een andere (hand)perforator in dat filiaal?

Dit laatste is inderdaad het geval. Bij bestudering van vele zegels met de perfin O 2 (Ö) blijken de perfins met het poststempel Zürich een afwijkend gaatjespatroon te hebben. Afbeelding 2 toont zowel het model Oerlikon (a) als het model Zürich (b). Bij beide modellen is sprake van een enkelvoudige (hand)perforator.

Oerlikon Zürich
afbeelding 2

Er zijn enkele duidelijke verschillen. Bij het model Oerlikon staan zowel de Umlaut-gaatjes als de tweede bovenste gaatjes van de letter O dicht bij elkaar dan bij het model Zürich. De perfin-gaatjes bij het model Oerlikon zijn ook iets groter dan bij het model Zürich.

Ook vond ik één perfin in het model Oerlikon met poststempel Zürich. Vermoedelijk meegenomen door een tussen beide filialen pendelende medewerker van de machinefabriek.

Verder kan nog worden vermeld dat het model Zürich (b) na 1940 de punt achter de O met Umlaut mist (afb. 3)

afbeelding 3

De conclusie mag dus zijn dat in beide filialen een andere enkelvoudige (hand)perforator is gebruikt. Met deze variatie op de perfin O 2 komt het totaal aantal verschillende perfins van de machinefabriek op vijf.

Onderzoek van de op perfin O 2 voorkomende datumstempels leidt tot het volgende onderscheid:

- a. Perfin O 2, model Oerlikon:
  - gebruiker: Machinefabriek Oerlikon, Oerlikon
  - gebruiksperiode: 1904 t/m 1932
- b. Perfin O 2, model Zürich:
  - gebruiker: Machinefabriek Oerlikon, Zürich.
  - gebruiksperiode: 1910 t/m 1946.

Het is opvallend dat O 2, model Oerlikon, slechts lijkt te zijn gebruikt tot 1933, het jaar van opheffing van de gemeente Oerlikon. Het lijkt erop dat het filiaal in Oerlikon in 1933 werd opgeheven en de machinefabriek werd voortgezet in het sinds 1910 actieve filiaal in Zürich.

Dit idee werd aannemelijk als we kijken naar de door de gemeente Zürich geboden voordelen bij de 'Volksabstimmung' in 1933. Uit informatie van het stadsarchief van Zürich blijkt dat in Oerlikon gevestigde bedrijven onder zeer gunstige voorwaarden hun activiteiten konden verplaatsen of uitbreiden naar het industriegebied van de gemeente Zürich. Inclusief een goed wegennet van faciliteiten voor openbaar vervoer tussen Oerlikon en Zürich. Voor veel inwoners van Oerlikon, die voor hun werkgelegenheid afhankelijk waren van de machinefabriek, zal bij het referendum hebben gegolden: "Wiens brood men eet, diens taal men spreekt."

De perfin O 3

Gebruiker: Machinefabriek Oerlikon, Oerlikon.

De perfin O 3 is gebruikt van 1913 t/m 1925. De zegels dragen het poststempel 'Oerlikon'. Het betreft een poko-perforatie. hoewel deze poko slechts een gaatje boven de letter O laat zien, vermoed ik dat dit er oorspronkelijk twee waren. Misschien wordt nog eens een compleet exemplaar gevonden.

Verband tussen M 1, M 16 en O 2

De gebruiksperiodes van de perfins M., M.Ö. en Ö. (model Oerlikon) overlappen elkaar: M1 en M16 van 1897-1906 en O 2 (model Oerlikon) van 1904-1906. Dit doet het gebruik van drie **verschillende** (hand-)perforators vermoeden.

Toch is dit **niet** het geval.

De drie perfins stammen van dezelfde perforatie-eenheid!?

Oorspronkelijk alleen als eenheid (M.Ö. van 1894-1897) maar vanaf 1897 ook gesplitst. De M. van M 1 is dezelfde als de M. van M 16.

Ook is de Ö. van model O 2 (model Oerlikon) dezelfde als de Ö van M 16!

Een heel opmerkelijk verschijnsel.

Zou de perforatie-eenheid M.Ö. een twee-eenheid zijn geweest met voor beide initialen aparte perforatieblokken, die zowel los als naast elkaar konden worden gebruikt? En zou men, vanaf 1897, voor verschillende afdelingen binnen de fabriek misschien hebben gekozen voor het afwisselend gebruik van de perfin M. of M.Ö.? En daarvoor afwisselend postzegelvellen met M 1 of M 16 hebben geperforeerd?

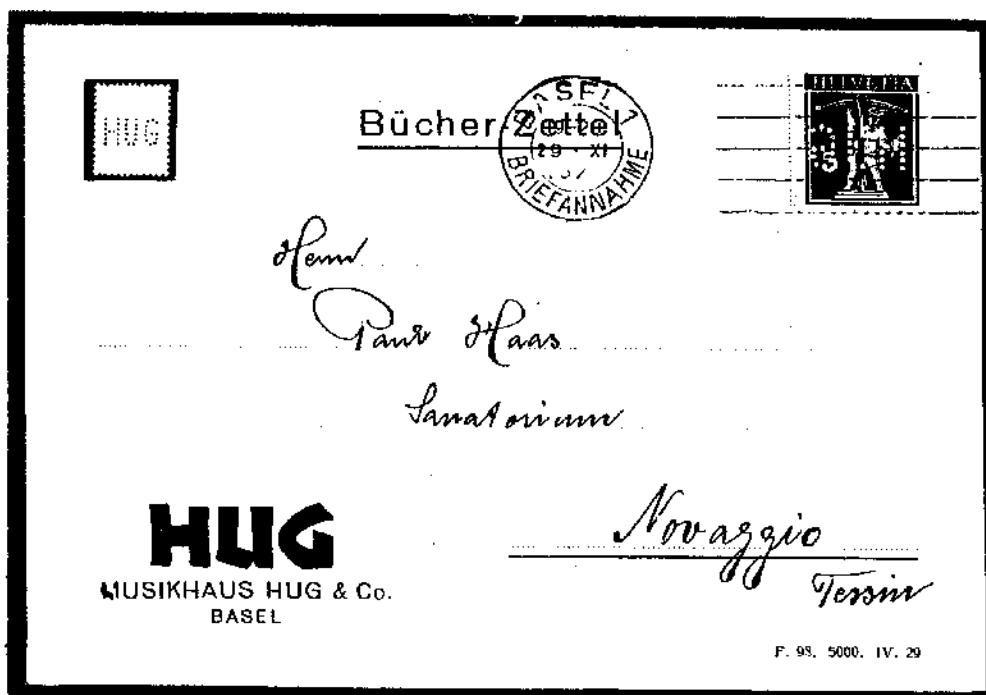
Kent iemand dit verschijnsel bij een andere firmaperforatie met meerdere initialen?

De machinefabriek Oerlikon maakte gebruik van verschillende enkelvoudige perforators.. Een heel andere situatie zien we bij de perfin H 23 (HUG) van Musikhaus Hug & Co (afb. 4).

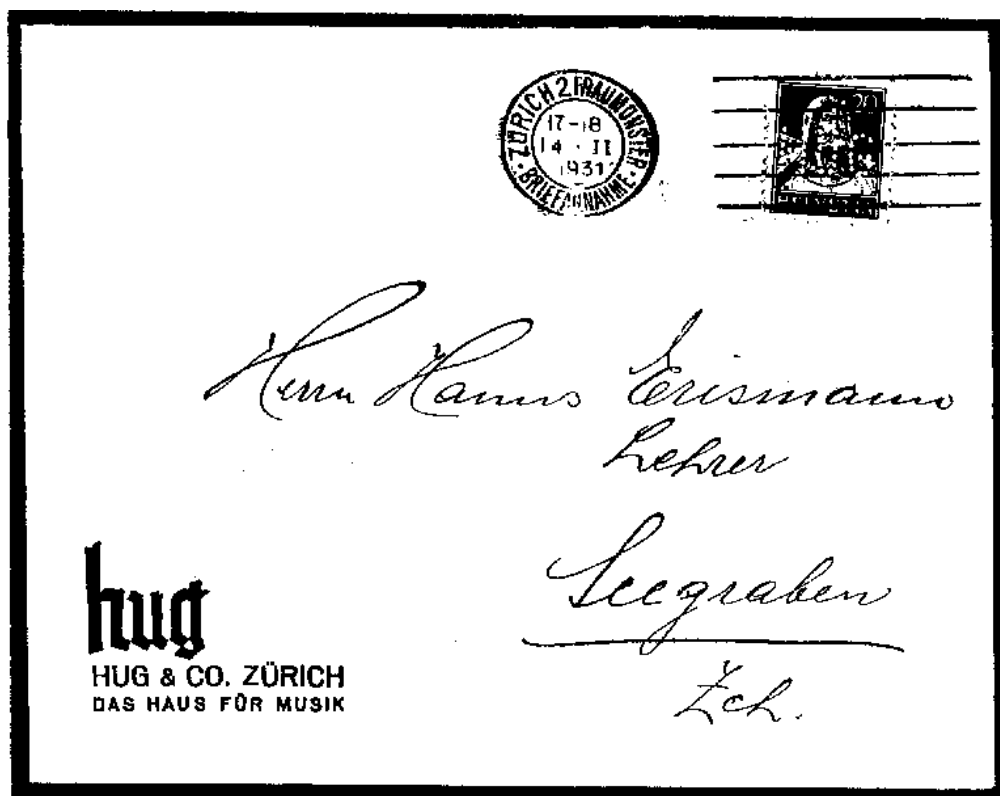

afbeelding 4

Dit bedrijf had o.a. filialen in Basel en Zürich (afb. 5 en 6). Beide filialen hadden hun eigen perforator. Door het gebruik van meervoudige perforators komt de perfin H 23 echter in veel meer dan twee variaties voor. Zowel in Basel als in Zürich gebruikte men een tienvoudige perforator. Het aantal variaties is daardoor 20.

afbeelding 5 Hug & Co, Basel

afbeelding 6 Hug & Co, Zürich

D. Scheper, Leidschendam